

Oponentský posudek na disertační práci Mgr. Marka Jakoubka „Kultura romských osad“

Přepracovaná verze disertační práce se vrací k neobyčejně zajímavému, ale vědecky nesmírně komplikovanému tématu fenoménu romských osad na Slovensku a jejich významu pro obecné, teoretické uchopení romské problematiky v moderní české společnosti.

Oproti první verzi disertační práce, která byla oponována v roce 2003, je práce rozšířena o teoretické a terminologické vymezení romských společenství. Základem autorova pohledu je využití moderních sociologických teorií, jmenovitě teorií sociálních skupin, strukturálního funkcionalismu a jejich aplikace do obecného rámce kulturologie jako vědy. Lze uvítat, že autor přistupuje k systematickému popisu a následné analýze jednotlivých sociálních fenoménů v rámci romských komunit, počínaje rozbořem pojmu rodina, rod, skupina a konče fenomenologickou analýzou sociopolitických a socioekonomických fenoménů v romských společenstvích. Navíc se nevyhýbá ani otázkám prostorového uspořádání, kdy sice neaplikuje klasickou sociálně-ekologickou teorii, ale de facto dochází k podobným výsledkům. Lze říci, že tato pasáž, doplněná o četné odkazy a citace použité literatury je výrazným přínosem v celkovém proudu výzkumu tohoto tématu. Pod zorným úhlem postavení jedince ve společnosti hodnotí, spíše v sociálně-psychologické perspektivě, jednotlivé charakteristiky romských komunit, možnosti jejich integrací do majoritní společnosti a použitelnost resp. nepoužitelnost obvyklých nástrojů, metod a přístupů státní sociální politiky. Důsledné metodologické vymezení pojmů, procesů a sledovaných jevů umožňuje autorovi stanovit poměrně přesnou a účinnou metodiku výzkumu včetně formulací vstupních hypotéz.

Stejně jako v první verzi práce necílí autor k tradiční formulaci praktických doporučení, resp. politicky uchopitelných pouček. Posíleny jsou pasáže směřující k teoretické generalizaci, objektivizaci metodických přístupů a k posílení obecné informovanosti o romské problematice.

K přínosům nové verze patří i prohloubení výpovědní schopnosti klasických kulturologických pojmů jako je etnicita, asimilace, integrace, primitivní společenství atd. Ani

v této verzi se autor nevyhýbá teoreticky či politicky fragilním tématům, snaží se je zapojovat do obecné kulturologické teorie a použít v plynulém toku svého výkladu.

Hlavním rysem této verze je pokračující proces teoretické objektivizace pohledu na romskou problematiku, byť mnohdy založený na netradičních vědeckých postupech či metodách. Sympatickým rysem je úsilí o provázání těchto metod s přístupy známých autorit v oboru (M. Hübschmannová, E. Davidová apod.). Práce tak získává méně konfrontační charakter a stává se více méně plynulým příspěvkem v celkovém proudu romského výzkumu. Klíčová otázka však zůstává stejná. Jde o protikladnost romské kulturní autonomie k procesu asimilace romské populace. Základní metodický rozpor není překonán a axiologické schéma je pouze nastíněno. Autor jednoznačně prokazuje, že asimilační proces jde napříč tradičním hodnotám a integračním principům romské populace, současně však nevidí cestu pro zachování tradičních sociokulturních prvků romského společenství v moderní společnosti. Jako značný přínos vidím polemiku s moderními přístupy založenými na naivních teoriích kulturní emancipace či pokusů o transformaci romských komunit či romské společnosti obecně ve společnost národní. Autor jednoznačně prokazuje nesmyslnost podobných pokusů, resp. jejich kontraproduktivnost v sociální politice moderní společnosti.

Tím spíše lze s autorem souhlasit s odmítnutím kulturně etnocentrického pohledu na romskou společnost. Autor dokládá, že romská společenství má smysl zkoumat pouze „na sich“, abychom se dobrali závěrů užitečných pro formulaci jakéhokoli moderního přístupu k romské problematice. Poměrování romských společností pohledy majoritní společnosti je zavádějící a může vyústit v chybných výsledcích. I tento pohled legitimizuje celkové pojetí práce – cílem je poznání, nikoliv formulace pouček, cílem je kultivace majoritní společnosti ve smyslu pochopení základních kulturních parametrů romských společenství. Není-li sociální integrace Romů do majoritní společnosti sledovaným autorovým cílem, přesto se k tomuto cíli blíží podrobnou analýzou fenoménu romských osad. Je zřejmé, že mnohé prvky, které autor definuje v romských osadách, jsou podobné či shodné se stejnými prvky evropských tradičních společenství, které zanikly v konfrontaci s procesy společenské modernizace. Je rovněž zřejmé, že nezodpovězená otázka – formy integrace romských společenství do majoritní společnosti – bude muset být zodpovězena co nejdříve, abychom předešli hrozcím sociálním kolizím či enormním veřejným výdajům. Studium romské otázky se tak dostává do širšího proudu zájmu o etnokulturní minority, zájmu, který je podmíněn aktuálními problémy v oblasti kulturního konfliktu, sociální exkuzy, sociokulturní integrace.

Závěr

Předkládanou druhou verzi disertační práce Mgr. Jakoubka lze hodnotit jako úspěšnou, teoreticko-empirickou sondu v oblasti kulturní antropologie. Vysoce hodnotím výzkumné úsilí autora, adekvátnost použitých výzkumných metod a solidní zakotvenost práce v celkovém proudu sociokulturní vědecké provenience. Práce má charakter profesionálně psaného vědeckého díla. Stejně jako v první verzi hodnotím kladně polemičnost a čtivost práce a neokázalost při prezentaci vlastních autorových názorů. **Práci hodnotím známkou „výborně“.**

V Praze dne 19. ledna 2006

doc. Ing. Jiří Patóčka, CSc.